

IHME
NYKYTAIDE-
FESTIVAALI

VIRIKEAINEISTO

Opettajille, ohjaajille ja nykytaiteesta kiinnostuneille

Taidehistorioitsija, museopedagogi Kaija Kaitavuori

Christian Boltanski: *Sydänarkisto*

12.3.–1.4.2012

Helsinki - Joensuu - Rovaniemi - Vaasa

Christian Boltanski. Ejiman saari. Taiteilijan, Marian Goodman Galleryn ja Naoshima Fukutake taidemuseosäätiön luvalla. Kuva: Akemi Shiraha

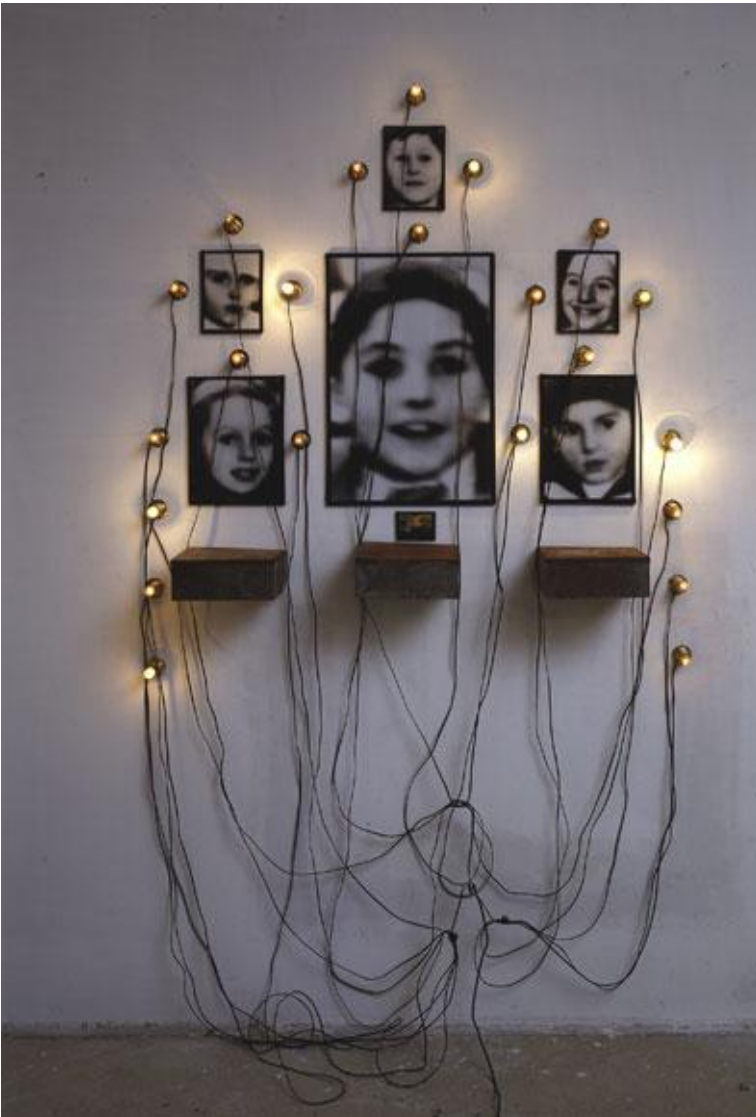
Tässä opetusaineistossa on neljä osaa ja epilogi. Kukin osa avaa yhden Christian Boltanskin taiteeseen ja *Sydänarkistoon* liittyvän teeman. Lyhyiden tekstien lopussa on ehdotuksia keskustelunaiheiksi ja tehtäviksi. Osasta löytyy myös linkkejä ja ehdotuksia toisista taiteilijoista käytettäväksi vertailukohtana. Vertailuaineistoa on tarkoitus itse hakea netistä tai kirjastoista. Myös oppilaita voi ohjata etsimään tietoja ja käyttämään niitä esimerkiksi esseen aineistona. Osa tausta-aineistosta edellyttää englannin kielen taitoa ja sisältää melko käsitteellisiä pohdintoja. Opettajat ja ryhmien vetäjät voivat valikoida ja soveltaa kysymyksiä ja tehtäviä ryhmänsä ikätason ja tarpeiden mukaisiksi.

Katso lisää tietoa taiteilijasta IHMEen sivuilta www.ihmefestival.fi

IHME-nykytaidefestivaali
Taidesäätiö Pro Arte
Kalevankatu 4, 2. krs
00100 Helsinki

info@proartefoundation.fi
www.ihmefestival.fi

KATOAVUUS

Christian Boltanski *Monument (Odessa)*, 1989
Taiteilijan ja Marian Goodman Galleryn luvalla, Pariisi/New York

Katoavuus on yksi Christian Boltanskin taiteen keskipisteitä, jonka ympärille monet muut teemat tuntuvat kietoutuvan. Teokset pyrkivät joko suorastaan vastustamaan katoavuutta tai sitten rauhallisemmin vain pohdiskelevat sitä. Boltanskin taide rakentuu usein vanhoista valokuvista, lampuista, kynttilöistä, vaatteista ja kankaista jotka muodostavat alttareita muistuttavia asetelmia ja ovat toisinaan nimeltäänkin ”monumentteja”, muistomerkkejä. Ne kertaavat niitä muotoja ja rakenteita, joita ihmiset käyttävät säilyttämiseen ja muistamiseen.

Asettumalla pysyvyyden ja säilyttämisen puolelle Boltanskin teokset liittyvät muistamisen rinnalle unohdusta vastaan: Niin kauan kuin jotain on tallessa ja muiden muistissa, ei kukaan tai mikään ole kokonaan kuollut ja kadonnut. Boltanski perustelee tuntemattomia ihmisiä esittävien vanhojen

valokuvien käyttämistä sillä, että hän kunnioittaa ja muistaa tavallisia ihmisiä, jotka virallinen historia on unohtanut.

Katoavuuden haaste on olennainen osa taiteen olemusta ylipäätään. Taiteen synnystä kertovat myytit liittyvät juuri katoavaisuuden ylittämiseen. Eräs antiikin tarina kertoo, miten nuori nainen piirsi seinään kynttilän valon heijastaman siluettikuvan rakkaastaan, joka oli lähdössä sotaan. Taide siis on, koska jotain muuta ei ole.

Nykyajan ihmiset ottavat valokuvia rakkaistaan tallentaakseen muistoja näkyvään muotoon. Kuvien ajatellaan tallentavan hetkiä, jähmettävän ajan paikalleen, todistavan menneestä. Valokuvia on otettu nyt noin sadan viidenkymmenen vuoden ajan ja niitä on maailmassa miljoonia ja miljoonia. Tätä varantoa Boltanski käyttää: hän kierrättää vanhoja kuvia, kuvaa ne uudelleen ja suurentaa haluamansa kokoisiksi.

Samaan tapaan Boltanski käyttää teoksissaan vanhoja käytettyjä vaatteita. Tyhjinä, vailla ihmistä, nekin toimivat jälkenä jostain poissaolevasta. Joku joka on käyttänyt niitä, on painanut niihin kehonsa muodon, eräänlaisen kuvan itsestään. Siten ne tallettavat jotain ihmisestä tämän itse jo poistuttua.

Sydänarkisto-teoksessa Boltanski ei tallenna kuvia vaan ääniä. Äänite on tallenne siinä missä valokuvakin. Sydämenlyönnit ovat yhtä yksilölliset kuin kasvot, joten sydänäänitallennetta voi siten verrata valokuvaan sen äänellisenä vastineena. Boltanski kerää tällä kertaa äänijälkiä suuresta määrästä ihmisiä.

Kysymyksiä, pohdittavaa

1. Miksi yhteiskunnassa arvostetaan usein enemmän pysyvää kuin katoavaa? Monet ihmiset haluavat, että heidän elämästään jää jälkeen jotain konkreettista, pysyvää, ja esimerkiksi kestäviä monumentteja pidetään arvokkaampina kuin katoavia taideteoksia. Yhteiskunnallisesti katsoen esineiden valmistaminen on arvostetumpaa kuin työ joka on toimintojen ylläpitoa tai palvelua.
2. Tutustu myös Thomas Hirschhornin alttareihin ja monumentteihin. Niidenkin materiaalit ovat arkipäivästä, mutta hyvin erilaisia kuin Boltanskin. Hirschhornin alttariteosten muoto viittaa spontaneihin muistoalttareihin, joita ihmiset kasaavat kadun reunaan esimerkiksi liikenneonnettomuuden uhrin muistamiseksi. Miksi alttareita ja muistomerkkejä rakennetaan, kuinka kauan niiden on tarkoitus säilyä?
3. Tutustu muihin taiteilijoihin, jotka rakentavat teoksia vaatteista, esimerkiksi ja Kaarina Kaikkonen ja Michelangelo Pistoletto.

(<http://www.tate.org.uk/servlet/ViewWork?cgroupid=-1&workid=88060&searchid=9851&roomid=5639&tabview=text&texttype=10> englanniksi).

Missä tehtävässä vaatteet ovat näiden taiteilijoiden taiteessa, onko niillä jotain yhteistä Boltanskin teosten kanssa? Etsi netistä myös kuvia Boltanskin *Monumenta*-teoksesta Pariisissa vuonna 2010!

4. Onko sinulla tai perheelläsi esineitä, joihin liittyy jokin muisto ihmisestä. Kirjoita tarina tästä ihmisestä esineen kautta.

ARKISTO

Christian Boltanski: *Les Habits de François C.*, 1972 24 valokuvaa.

The Contemporary Art National Collection (CNAP). Taiteilijan ja Marian Goodman Galleryn luvalla, Pariisi/New York

Asioiden kasaaminen ja järjestäminen – siis kokoelma tai arkisto – on ollut jonkin aikaa suosittu taideteoksen muoto nykyaiteilijoiden piirissä, jopa niin suosittu että amerikkalainen kriitikko Hal Foster on nimennyt piirteen nykyaiteen ”arkistimpulssiksi” (*archival impulse*). Tällaisen toimintatavan taustalla on nykyaiteelle tyypillinen valmiiden esineiden ja aineistojen – *ready-made* – käyttäminen taiteen materiaalina. Taiteilija ei välttämättä itse valmistaa teoksensa osia, vaan hyödyntää jo olemassa olevia esineitä ja asioita. Kun tähän liitetään vielä ajatus kollaasista, eli eri lähteistä tulevien aineiden yhdistely samaan teokseen, ollaankin lähellä keräilyä ja arkistoa taiteen muotona. Arkisto on systemaattinen keino pelastaa asioita katoamiselta.

Jotkut taiteilijat ovat koonneet aineistoja kokoelmiksi, joita he ovat esittäneet eräänlaisina henkilökohtaisina museoinaan. Boltanskin ote ei kuitenkaan tunnu olevan valikoiva, niin kuin museokokoelmaan viittaavan keräämisen ajatus, vaan siinä näkyy pikemminkin pyrkimys tyhjentävään inventaarioon tai jonkinlaiseen yleispätevään otokseen valtavasta aineistosta. Hän on mm. esittänyt yhteenvedon kuvitteellisen François C:n elämästä tämän ”jäämistön” eli käytettyjen vaatteiden muodossa teoksessa *Les habits de François C* (1971). Teos *L'Album de la famille D* (1971) puolestaan koostuu ystävän perheen mustavalkoisista valokuvista, valokuva-ajan tyypillisestä perhealbumista. Teosten nimet kuten *Inventario* (*Inventaires*) tai *Reliikit* (*Reliquaires*) kertovat myös tästä kokonaisvaltaisesta ”arkistointi-impulssista”. Teokset ovat esinekokoelmia tai valokuvakokoelmia ihmisten henkilökohtaisista esineistä.

Boltanski pohtii myös oman elämänsä tallentamista ja arkistointia kirjassaan *Kaikki mitä on jäljellä lapsuudestani 1944–1950* (*Recherche et présentation de tout ce qui reste de mon enfance 1944–1950*). Hän asettaa siinä tavoitteekseen, ei enempää eikä vähempää kuin ”säilyttää itsensä

kokonaan, tallentaa kaikki elämän hetket, kaikki esineet jotka ovat meitä ympäröineet, kaikki mitä olemme sanoneet ja mitä on sanottu ympärillämme.”

Boltanski on kerännyt valtavan kokoelman, eräänlaisen arkiston, valokuvia, joita hän käyttää teostensa aineistona. Hän säilyttää niitä mm. peltisissä keksilaatikoissa, joita hän käyttää myös installaatioissaan. Runsaina pinoina ja rivistöinä ne muistuttavat arkistojen säilytyslokeroita, mutta ne viittaavat myös lapsuuden aikaisiin kokoelmiin – kukapa ei olisi keräillyt kiiltokuvia, kiviä tai vaikka pullonkorkkeja suklaarasioihin tai keksilaatikoihin – mutta esitysyhteydessään ne voivat muistuttaa myös tuhkauurnien seinämää.

Sydänarkistossa Boltanski laajentaa kohteensa yksittäisistä ihmisistä maailmanlaajuisiksi. Arkisto voisi teoriassa tallentaa kaikkien elävien ihmisten sydänäänet. Sitten se olisi jälki ihmiskunnasta, joka säilyisi kenties kauemmin kuin ihminen itse. Boltanski on kerännyt ihmisten sydänääniä eri puolilta maailmaa vuodesta 2005 lähtien. Arkiston fyysinen sijoituspaikka on Japanissa, Teshiman saarella.

Arkistojen kokoamista ohjaa tiedonintressi, halu ymmärtää ja käsittää ilmiö kokonaisuudessaan. Siksi tieteelliset arkistot ovat systemaattisia. Mutta arkistointiin liittyy myös tunne hallinnasta, kuvitelma siitä, että kaikki on täydellistä ja kontrollissa. Boltanski jatkaa oman elämänsä arkistoprojektista: ”Niin monia vuosia tulee kulumaan tutkiessa, opiskellessa, luokitellessa, ennen kuin elämäni on tallessa, huolellisesti järjestetty ja nimikoitu turvallisessa paikassa – suojassa varkaudelta, tulipalolta ja ydinsodalta – mistä lähtien on mahdollista milloin tahansa ottaa se ulos ja koota se. Vasta silloin, vakuuttuneena siitä etten koskaan kuole, voin lopulta asettua lepoon.”

Kysymyksiä, pohdittavaa

1. Mitä kriteereitä tieteellisen arkiston pitää täyttää? Tutustu (netissä tai vierailulla) johonkin viralliseen arkistoon (esim. Kansallisarkisto, Kuvataiteen keskusarkisto). Ota selvää, millaisia asioita esim. koulussasi arkistoidaan. Mitkä säädökset sitä säätelevät? Suomessa arkistoja, kirjastoja ja museoita kutsutaan muistiorganisaatioiksi. Selvitä, mitä se tarkoittaa. Löydätkö yhtymäkohtia Boltanskin taiteeseen?
2. Myös yhden ihmisen elämä voi muodostaa arkiston tai museon. Yksi kuuluisia on Sigmund Freud -museo Wienissä, Suomessa vaikkapa Urho Kekkosen museo. Mitä muita yhden ihmisen museoita tiedät tai löydät? Millainen museo kertoisi sinun elämästäsi? Kirjoita tai piirrä.
3. Myös taiteilijat ovat luoneet omia museoitaan. Katso esimerkiksi Marcel Duchampin kannettava museo (http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=80890 englanniksi) tai Marcel Broothaersin *Kotka-museo* (*Musée d'art Modern, Departement des*

Aigles). Suomessa taiteilija Jussi Kivi on kerännyt valtavan kokoelman palokunta-aiheista aineistoa. Hänen kokoelmansa *Palo- ja pelastusmuseo, Fire & Rescue Museum* esitettiin Venetsian Biennaalissa 2009 ja seuraavana vuonna Kiasmassa. Muita kiinnostavia "arkistotaiteilijoita" ovat mm. Ilya Kabakov ("Totaali-installaatio") ja Mark Dion.

4. Museoita kutsutaan joskus taiteen, kulttuurin tai muun kohteen hautausmaaksi. Onko sinusta tähän mitään perusteita?

5. Arkistot, joihin kootaan paljon tietoa, eivät aina ole pelkästään viattomia muistin apulaisia; ne voivat toimia myös vallan käytön ja kontrollin välineenä. Historiasta tiedetään, miten antropologia, kriminologia ja psykiatria ovat hyödyntäneet valokuvia ja arkistoja kyseenalaisiin päämääriin. Valokuvia keräämällä ja vertailemalla on mm. pyritty kokoamaan "todisteita" rotujen eriarvoisuudesta tai tietynlaisen fysionomian liittymisestä rikollisuuteen. Poliisin tunnistevalokuvat taas ovat toimineet irtolaisten tai "epämääräisten" naisten valvomisessa. (Hyvä lähde aiheeseen: *P:n tarina ja herra silinterissä*, toim. Mika Ripatti, Valokuvataiteen seura, Helsinki 1993) Nouseeko mieleesi keskusteluja tämän päivän arkistoista, rekistereistä ja tietojen tallentamisen vaaroista? Miten tietojen väärinkäyttämistä pyritään estämään?

SYDÄN

Christian Boltanski *My heart*, 2005. Näkymä näyttelystä *Prendre la parole*.
Marian Goodman Gallery Paris, 2005. Taiteilijan ja Marian Goodman Galleryn luvalla, Pariisi / New York

Sydän, tuo omistajansa nyrkin kokoinen lihas, alkaa pumpata verta jo varhain sikiöaikana ja jatkaa sitä väsymättä aina loppuun asti. Usein tuo loppu tulee juuri silloin, kun sydän syystä tai toisesta ei enää pysty jatkamaan. Sydän on osa ihmisen ruumiillista olomuotoa, vaikka piilossa katseilta. Sen voi kuitenkin tuntea ja kuulla. Vaikka monen muunkin elimen toiminta on elintärkeää, tuntuu juuri sydämeen tiivistyvän koko ihmisen elinvoima.

Sydän on myös symboli, irrallaan ruumiillisesta olemuksestaan, merkityksillä ladattu idea tai kuva. Piirretty sydän ei juuri edes muistuta oikeaa, fyysistä sydäntä. Se on etäännytynyt esikuvastaan ja saanut tyyliä ja virtaviivaistetun symmetrisen muodon. Sydän esiintyy kuvissa ja puheissa edustamassa suuria tunteita ja kiintymyksiä. Tässä roolissa se toisinaan tulee käytetyksi kyllästymispisteeseen asti, ja se menettää symboliset merkityksensä, siitä tulee koriste ja kitsiä.

Vaikka sydämen on jo pitkään tiedetty olevan tärkeä organismin elämälle, sydämen ja verenkierron tehtävä ymmärrettiin vasta 1600-luvun alussa. Keksinnön takana oli englantilainen lääkäri William Harvey, joka toimi mm. kuninkaiden Jaakko I ja Kaarle I lääkärinä. Hän esitti ensimmäistä kertaa, että veri kiertää ihmisen kehossa ympäri ja että sydämen tehtävä on pitää kiertoa yllä. Tähän asti oli ajateltu, että veri kulkee valtimoissa ja laskimoissa edestakaisin. Keksintö mullisti lääketieteen perusteita.

Nykylääketiede tutkii ja mittaa sydämen toimintaa monella tavalla. Sydänäännet kertovat ihmisen terveydentilasta. Niinpä niitä kuunnellaan terveystarkastuksen yhteydessä. Sydämen toimintaa voidaan tutkia myös mittaamalla sydämen sähköimpulsseja eli sydänsähkökäyrä, jos epäillään sydämen toiminnassa olevan jotain vikaa. Sydämen tilasta saadaan tietoa myös ultraäänitutkimuksilla, magneettikuvauksella tai varjoainekuvauksella. Boltanskin käyttämä

menetelmä ei ole mikään näistä vaan äänitallenne, joka saadaan tätä projektia varten kehitetyllä laitteella: stetoskooppiin kiinnitetyn mikrofoniin avulla. Äänitiedosto tallennetaan tietokoneen kovalevylle.

Boltanski on jo aiemmin käyttänyt omaa sydänäänitystään osana teoksiaan. Tilan täyttävä pulssi luo vaikuttavan tunnelman. Tiedämme myös elokuvista, millainen dramaattinen kerronnallinen efekti se voi olla. Ääni on elämää ylläpitävä rytmi, joka syntyy pumppaamisen fyysisestä toiminnasta, supistumisesta ja veltostumisesta. Sydämen lyönnit kertovat myös mielialasta ja tunteista. Ihmisen pulssi reagoi herkästi äkillisiin muutoksiin ja tunteiden ailahteluihin mutta myös pidempiaikaiseen stressiin ja rasitukseen. Maratoonari seuraakin pulssin vaihteluita ja elimistön reagoitua sykemittarin avulla. Sydämen ääni tallentaa siten ihmisen fyysisiä ja inhimillisiä ulottuvuuksia.

Kysymyksiä, pohdittavaa

1. Osaatko mitata oman tai kaverin pulssin ranteesta tai kaulavaltimolta? Selvitä, mikä on normaali leposyke. Ota selvää, mikä on EKG.
2. *Critical Art Ensemble* (CAE) käyttää erilaisia lääketieteellisiä ja bioteknologiaan liittyviä menetelmiä taiteensa tekemiseen ja sitä kautta herättämään keskustelua käsittelemistään aiheista. Projektissa *Flesh Machine* kerättiin yleisöltä DNA-näytteitä, aiheena oli eugeniikka. Projektin toteutettiin myös Kiasmassa. Lue lisää: <http://www.critical-art.net/> klikkaa Biotech ja Flesh Machine (tai suoraan <http://www.critical-art.net/fleshMachine.html>). Löydätkö yhteyksiä Boltanskiin?
3. Monellako kielellä osaat sanoa sydän? Kerätkää arkipäivän sanontoja, joissa esiintyy sydän. Mitä merkityksiä sydän näissä saa?
4. Jakakaa ryhmä kahtia, esittäkää vuoronperään "Bumtsibum"-tyyliin lauluja, joissa mainitaan sydän. Laulut voivat olla erikielisiä, mutta ne pitää esittää laulamalla kohta, jossa sana "sydän" mainitaan. Toinen joukkue yrittää muistaa laulun nimen ja artistin.
5. Ota selvää mitä tarkoittaa indeksi, ikoni ja symboli. (Katso esim. Kuvanlukutaito-sivusto <http://viesverk.uta.fi/kuvanluku/index.php?s=3&b=3>). Mieti Boltanskin käyttämiä materiaaleja: valokuvia ja vaatteita. Mihin kategoriaan ne kuuluvat? Entä sydän? Mieti miten voisit esittää sydämen kaikilla kolmella tavalla.

YKSILÖ – IHMISKUNTA

Christian Boltanski: *Chance - The Wheel of Fortune*, 2011, Ranskan Paviljonki, Venetsian Biennaali, 2011. Taiteilijan ja Marian Goodman Galleryn luvalla, Pariisi / New York. Kuva: Didier Plowy

Boltanski käyttää aina suurta joukkoa kuvia ihmisten kasvoista. Yksi yksittäinen kuva keskittyisi hänestä liikaa yksilöön, kuvajoukko sen sijaan on tarpeeksi abstrakti, se ei merkitse ketään erilliseksi kuin muut. Teokset ovat siten tarpeeksi avoimia, jotta katsoja täydentää ne omalla yksilöllisyydellään, tunnistaa kuvissa kaltaisensa ja tavallaan liittää oman tarinansa teoksen osaksi.

Boltanskin käyttämät kuvat ovat kuitenkin alun pitäen olleet kuvia jostain nimetystä henkilöstä, yksilöstä, jolla on oma tarinansa. Ne ovat siten olleet muotokuvia, joista on tarkoitus tunnistaa ihminen erotukseksi muista. Hän on kerännyt vuosien varrella valtaisan arkiston valokuvia mm. sanomalehtien kuolinilmoituksista ja myös vauvojen kuvia syntymäilmoituksista. Niissä on ollut tärkeää kertoa juuri tuosta ihmisestä. Aikojen kuluessa ja irrallaan yhteydestään nämä tiedot ovat kuitenkin kadonneet ja unohtuneet. Boltanskin käsittelyssä yksittäisistä ihmisistä tulee ihmiskunta.

Sydänarkistossa jokaisen tallenne on tärkeä mutta kenenkään ei ole merkittävämpi kuin toisten. Samaan tapaan kuin valokuvat, jokaisen sydänääni on yksilöllinen mutta kuitenkin tunnistamaton. Yhdessä ne muodostavat otoksen ihmiskunnasta, arkiston. Boltanskin taiteessa ihminen on yhtä aikaa sekä yksilö että pieni osanen suurempaa kokonaisuutta. Voimme kohdentaa huomion jompaan kumpaan ääripäähän, mutta oleellisesti molemmat ulottuvuuden ovat aina olemassa. *Sydänarkistossa* voi, ainakin teoriassa, käydä kuuntelemassa vaikka jonkun sukulaisensa sydäntä. Osana valtavaa kokoelmaa juuri tämä tärkeä ihminen on kuitenkin sama kuin kaikki muutkin, hiekanjyvä rannalla tai tähti maailmankaikkeudessa.

Viime vuoden Venetsian Biennaalissa 2011 Boltanski työsti suurta määrää aikuisten ja vauvojen kuvia eräänlaisessa kuvatehtaassa. Keskellä näyttelyä oli valtava liukuhihnaverkosto, kuin sanomalehden painotalossa, joka kiidatti tuhansia vauvojen kasvokuvia ja poimi niistä satunnaisesti jonkun heijastettavaksi seinälle. Toisaalla tietokone yhdisteli sattumanvaraisesti

ihmiskasvoja osista: kasvokuvat oli jaettu vaakasuoraan kolmeen osaan ja näytöllä vilisi näistä osista muotoutuva, alati muuttuvat kuva ihmiskasvoista. Katsoja toimi sattuman assistenttina ja nappia painamalla saattoi pysäyttää juoksevan kuvavirran, vähän kuin hedelmäpelin pelaaja. Tulokseksi tuli aina erilainen, kolmesta palasta koostuva kasvokuva. Siinä tapauksessa, että kaikki palat olisivat alun alkaen samasta kuvasta, ts. että kohdalle osuivat juuri yhdestä ja samasta kuvasta koostuvat ”oikeat” kasvot, sai napin painaja koko teoksen omakseen. Tämäkin teos koostui yksittäisistä todellisista ihmisistä mutta suuren massan osana, samassa virrassa tuhansien muiden joukossa. (Teos on ollut pelattavissa netissä vielä näyttelyn jälkeenkin <http://www.boltanski-chance.com/index.html> – kokeile onneasi!)

Boltanskia pohdittavaa sattuma, se miten yksilöstä tulee juuri tämä eikä joku muu, miten sukupolvien jatkumosta syntyy uusia yksilöitä, ja toisaalta miten sattuma nostaa tästä ihmisjoukosta jonkun valokiilaan ja toisen taas syöksee tuhoon.

Kysymyksiä, pohdittavaa

1. Mistä asioista sinut tunnistaa juuri sinuksi? Mitä on identiteetti – kuinka tärkeässä osassa on se, miten muut tunnistavat ja tunnustavat sinut, ja kuinka tärkeää se miksi itse tunnet ja määrittelet itsesi?
2. Nykyajan yhteiskunnassa ihmisten, ainakin aikuisten, oletetaan kantavan mukanaan vähintään yhtä valokuvallista dokumenttia, jolla voi todistaa henkilöllisyytensä. Montako tällaista todistusta sinusta on olemassa? Miksi?
3. Mikä on muotokuva, voiko se olla muutakin kuin näköiskuva? Tee henkilökohtainen alttari itsellesi tärkeistä esineistä ja muistoista. Pyydä kaveriasi kuvaamaan, mitä se kertoo sinusta?
4. Poliisi ja rajavartiolaitos ei tunnista ihmisiä pelkästään valokuvista vaan myös biometrinen tunnistaminen, sormenjälkien ja silmän iiriksen, perusteella. Tee itsestäsi toisenlainen muotokuva, biomuotokuva: Paina paperiin sormenjälkesi ja suurena se, piirrä suurentavan peilin avulla kuva iiriksestäsi, kiinnitä paperiin näyte itsestäsi (hiuksia, kynnen pala tms.), tee vielä graafinen kuvaus pulssistasi. Järjestäkää biomuotokuvista näyttely. Mitä kuvat teistä kertovat?

Epilogi: KUOLEMA

Christian Boltanski: *Reliquary*, 1990. Collection Toyota Municipal Museum of Art, Japan.
Taiteilijan ja Marian Goodman Galleryn luvalla, Pariisi /New York.

Kiinnostuksella yksilöiden kohtaloihin suurten ihmisjoukkojen ja niitä koskevien tapahtumien rattaissa sekä kaiken sattumanvaraisuudella on juurensa Boltanskin omassa historiassa.

Boltanskin äiti oli katolilainen ja isä juutalainen. Juutalaisvainojen yltyessä Pariisissa, äiti piilotti miehensä asunnon lattian alla olevaan tyhjään tilaan, jossa tämä piileskeli sodan loppuun asti. Jotta isän katoamiselle olisi selitys, järjesti äiti talossa meluisan kohtauksen ja kertoi naapureille ottaneensa eron ja ajaneensa miehen tiehensä. Myös lapsille olisi ollut liian vaarallista kertoa asioiden todellista laitaa.

Boltanski syntyi Pariisiin vapautuessa ja eli sota-ajan muistojen ja tarinoiden keskellä. Yksi näistä kertoi, miten ennen niin mukavat naapurit muuttuivat pelottaviksi ja vaarallisiksi. Kun juutalaisilta kiellettiin kotieläinten pitäminen, naapuri uhkasi antaa perheen ilmi elleivät nämä hävitä lemmikkikissaansa. Näin tapahtui, ja pelko ja ahdistus asettuivat osaksi arkea. Sodasta selvinneiden elämää väritti myös kalvava tietoisuus siitä, kuinka kohtalo oli arponut toiset voittajiksi ja toiset häviäjiksi. Sen tietoisuuden edessä selviytyjätäkään eivät tunteneet itseään voittajiksi.

”Jos päädyt taiteilijaksi, sinulla on ongelma ratkaistavana, todellinen ongelma”, sanoo Boltanski. ”Tätä ongelmaa yrität ymmärtää koko elämäsi keksien erilaisia tapoja kysyä itseltäsi samoja kysymyksiä yhä uudelleen ja uudelleen. Minusta taide alkaa jonkinlaisesta traumasta.”

Shoah, juutalaisten joukkotuho, oli siten osa perheen historiaa ja läsnä Boltanskin lapsuudessa ja nuoruudessa, ja sitä kautta sen tunnelmat ovat myös tislautuneet osaksi hänen taidettaan. Etenkin myöhemmissä teoksissa viittaukset juutalaisten joukkotuhon ovat tietoisempia ja selvempiä, vaikka varsinaisesti suoria yhteyksiä ei ole ja teosten materiaali on peräisin taiteilijan omasta elinympäristöstä. Silti ihmisten mielissä kuvat vaatekasoista ja vanhat mustavalkoiset kuvat lapsista yhdistyvät helposti juutalaisten kohtalosta kertovaan dokumenttimateriaaliin.

Boltanski on tietoinen olemassaolon särkyvyydestä ja säilyttämisen mahdottomuudesta. Mitä enemmän yrittää tallentaa, säilyttää ja pelastaa, sitä kauemmas sen kohde etäännyy. Esineistä ja kuvista tulee päinvastoin todisteita poissaolosta, ne tiivistävät sen, että niiden kohde todellisuudessa on jo kadonnut. Vaikka kuvattu ihminen olisi elossa, ei hän enää ole se lapsi, jota kuva esittää. Esineetkään eivät lopulta kerro ihmisestä mitään. Myös arkistoon kerätyt sydänäänät tulevat lopulta olemaan kuolleiden ihmisten sydämen lyöntejä, eivätkä ne herätä ketään henkiin. Boltanskin tiivistyksen mukaan elämä on lyhyt musta viiva kahden vuosiluvun välissä.

Synkistä aiheista huolimatta Boltanskin taidetta värittää myös huumori ja sarkasmi. Äärimmäinen uhkapeli oman elämänsä säilyttämisen ja oman kuolemansa välillä on projekti, jossa hän on myynyt tasmanialaiselle taiteen keräilijälle (ja uhkapelurille) oikeudet videotallenteeseen elämästään säännöllistä korvausta vastaan koko loppuelämänsä ajaksi. Teoksen hinta siis nousee vuosi vuodelta. Suhteessa teokselle määriteltyyn arvoon teoksen ostaja voittaa, jos Boltanski kuolee ennen kahdeksan vuoden määräaika – hän saa silloin teoksen sen arvoa halvemmalla (ja mitä aikaisemmin, sitä edullisemmin). Jos taiteilija taas elää pidempään, joutuu ostaja maksamaan ylihintaa, sillä vuosikorvaukset jatkuvat taiteilijan elinajan. Pelissä on panoksena taiteilijan elämä tai oikeammin kuolema. Kamerat kuvaavat nyt Boltanskin studiota Pariisissa yötä päivää ja tallenteet päätyvät keräilijän kokoelmaan. Veto alkoi vuoden 2010 alussa, vielä ei ole selvää kuka voittaa.